

Vplyv silného rastu na zmeny štruktúry a trh práce v slovenskej ekonomike

Herta GABRIELOVÁ – Daniela RUMPELOVÁ*

The Impact of High Growth on Structural Changes and the Labour Market of the Slovak Economy

Abstract

The aim of this paper is to characterize the progress of changing position of economic sectors, branches and situation on the labour market due to the influence of a huge economic growth. There is an analysis of trends in GDP branch structure, labour market, production changes and foreign trade with focus on changes in its technological intensity. The concluding part of the paper analyses changes in financial position of corporations.

Keywords: *economic growth, production, external trade, labour market*

JEL Classification: E23, L60, O10, J20

Úvodom

Slovensko urobilo v roku 2006 ďalší úspešný krok vo svojom hospodárskom rozvoji. Dosiahlo najvyššie tempo hospodárskeho rastu za celé obdobie svojej samostatnej existencie, ktoré bolo aj v medzinárodnom porovnaní najvyššie spomedzi nových členských štátov stredoeurópskeho regiónu. V dôsledku silného rastu si slovenská ekonomika v roku 2006 zlepšila svoju pozíciu v relácii k priemeru EÚ 25 (pozri [2]): v hospodárskej úrovni o ďalšie 3,1 percentné body (p. b.), a to z 57,1 % na 60,2 % (dosiaľ najväčšia medzročná zmena) a v produktivite práce na zamestnanca o 2,7 p. b. (zo 64,8 % na 67,5 %). Podarilo sa dosiahnuť aj značný pokrok v prekonávaní dlhodobého problému slovenskej ekonomiky – v miere nezamestnanosti.

Cieľom príspevku je charakterizovať, ako sa pod vplyvom silného hospodárskeho rastu slovenskej ekonomiky menila pozícia jednotlivých sektorov a odvetví

* Herta GABRIELOVÁ – Daniela RUMPELOVÁ, Ekonomický ústav SAV, Šancová 56, 811 05 Bratislava 1; e-mail: herta.gabrielova@savba.sk; daniela.rumpelova@savba.sk

ekonomiky a situácia na trhu práce. V príspevku postupne analyzujeme trendy v odvetvovej štruktúre hrubého domáceho produktu (HDP), na trhu práce, vo vývoji produkcie a zahraničného obchodu s osobitným zreteľom na zmeny v jeho technologickej náročnosti.

Poslednú časť nášho príspevku venujeme analýze zmien vo finančnej pozícii korporácií.

1. Trendy vo vývoji hrubého domáceho produktu podľa odvetví

Reálny 8,3 % rast HDP sa v roku 2006 dosiahol pri 10,6 % raste pridanej hodnoty a 8,7 % poklese daní na produkty (znížené o subvencie). Pomalší rast pridanej hodnoty ako hrubej produkcie (10,6 % oproti 13,7 %) viedol k zníženiu podielu pridanej hodnoty na hrubej produkcii zo 41,6 % v roku 2005 na 40,5 % v roku 2006, čo je však jeho druhá najvyššia úroveň od roku 1995.

K rastu HDP v roku 2006 najviac, a to 5,1 p. b., prispel sektor služieb,¹ ktorý sa vyvíjal podstatne priaznivejšie ako v predchádzajúcich rokoch. O niečo nižší ako v predchádzajúcom roku bol príspevok priemyslu k rastu HDP (3,5 p. b. oproti 4,9 p. b. v roku 2005).

Celkové vývojové tendencie charakterizuje tabuľka 1.

Tabuľka 1

Vývoj tvorby HDP v rokoch 2003 – 2006 (na báze stálych cien roku 2000)

	Medziročné zmeny v %				Príspevok k rastu HDP v p. b.			
	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006
HDP	4.2	5.4	6.0	8.3
z toho:								
poľnohospodárstvo	-0.2	13.3	13.9	6.3	0.0	0.5	0.6	0.3
priemysel spolu	19.4	8.9	16.0	10.6	5.0	2.6	4.9	3.5
sprac. priemysel	15.1	7.9	22.3	10.7	3.4	2.0	5.7	3.1
stavebníctvo	-4.9	2.8	4.4	9.8	-0.3	0.2	0.3	0.6
služby spolu	-1.2	0.2	-3.4	11.8	-0.6	0.1	-1.6	5.1

Prameň: Spracované podľa údajov v [4].

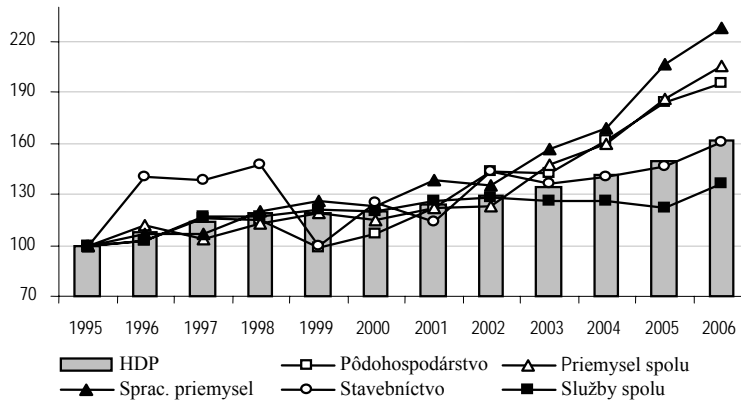
Z dlhodobejšieho hľadiska v ekonomike SR dominuje reálny rast pridanej hodnoty v priemysle, najmä v spracovateľskom priemysle a v pôdohospodárstve, a do istej miery zaostáva jej rast v sektore služieb.² Pozri graf 1.

¹ Mimoriadne vysoký reálny rast pridanej hodnoty sa dosiahol v obchode (22,8 %) a v ostatných spoločenských, sociálnych a osobných službách (18,9 %).

² Po poslednej revízií štvrtročných národných účtov vykonanej ŠÚ SR a prepočte jednotlivých ukazovateľov na stále ceny roku 2000 sa zásadným spôsobom zmenil pohľad na vývoj pridanej hodnoty v základných odvetviach národného hospodárstva.

G r a f 1

Vývoj pridanej hodnoty v základných odvetviach SR v %
1995 = 100, na báze stálych cien roku 2000

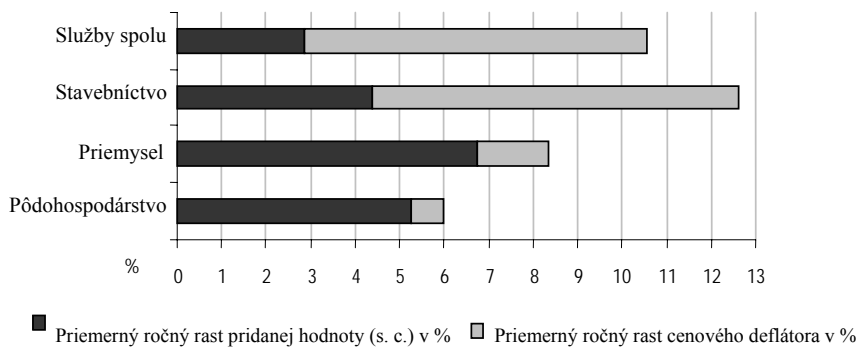

Prameň: Spracované podľa údajov v [4].

Pridaná hodnota v bežných cenách, naopak, veľmi rýchlo rástla v službách, aj v stavebníctve a pomalšie v priemysle a v pôdohospodárstve. Graf 2 znázorňuje priemerný ročný rast pridanej hodnoty v nominálnom vyjadrení, ktorý pozostáva z dvoch zložiek: z priemerného ročného reálneho rastu pridanej hodnoty a z príslušného cenového deflátoru.

G r a f 2

Vývoj pridanej hodnoty v bežných cenách podľa odvetví (1995 – 2006)

Prameň: Spracované podľa údajov v [4].

Rozdielny rast cenového deflátoru v základných odvetviach ekonomiky je vyvolaný najmä rozdielnymi konkurenčnými podmienkami, v ktorom pôsobí obchodovateľný a neobchodovateľný sektor ekonomiky.³

³ Tento jav teoreticky vysvetľuje Balassov-Samuelsonov efekt.

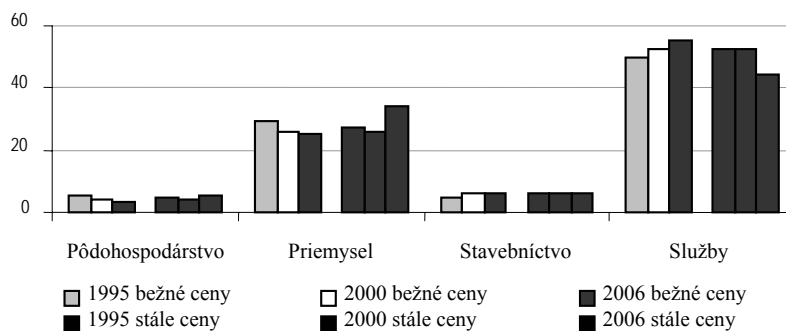
V obchodovateľnom sektore (tvorí ho najmä spracovateľský priemysel), ktorý pôsobí v globálnom konkurenčnom prostredí, mzdy rastú v súlade s reálnym rastom produktivity práce. V neobchodovateľnom sektore (prevažná časť služieb) sa rast miezd, a tým aj cien, prispôsobuje rastu miezd v obchodovateľnom sektore, a to bez ohľadu na reálny vývoj jeho produktivity práce.⁴

Analýza za roky 1995 – 2005 potvrdzuje, že rast nominálnych miezd bol v priemysle viac-menej v súlade s reálnym rastom produktivity práce, kým v sektore služieb vysoko prevýšil reálny rast jeho produktivity a bol dokonca vyšší ako v priemysle. Možno predpokladať, že tento trend, vrátane jeho vplyvu na vývoj inflácie, bude pokračovať aj v ďalšom období, pretože porovnateľná cenová hladina služieb dosiahla v roku 2005 iba 35,2 % úrovne EÚ 15 v porovnaní so 71 % za tovary a 50,6 % za HDP (podľa údajov [3]).

Diferencie v raste cenového deflátoru sa v plnej miere odrážajú v rozdielnom vývoji podielu základných odvetví ekonomiky na pridanej hodnote v nominálnom a reálnom vyjadrení tak, ako to znázorňuje graf 3. Najväčšie diferencie sa prejavujú v sektore služieb a v priemysle. Podiel služieb na HDP sa v roku 2006 oproti roku 1995 v bežných cenách zvýšil o 5,2 p. b., kým v stálych cenách poklesol o 8,3 p. b. Opačná situácia je v priemysle: v bežných cenách jeho podiel na HDP poklesol o 3,7 p. b., kým v stálych cenách vzrástol o 7,2 p. b.

G r a f 3

Podiel základných odvetví na HDP v % (1995, 2000 a 2006)

Prameň: Spracované podľa údajov v [4].

Reálny rast pridanej hodnoty v *spracovateľskom priemysle* o 10,7 % podporil v roku 2006 hlavne jej 28,9 % rast vo výrobe strojov, elektrických zariadení a dopravných prostriedkov, ktorý tvorí 2,9 p. b. (vyše tretiny) z celkového hospodárskeho rastu a 9,8 p. b. z rastu pridanej hodnoty v spracovateľskom priemysle.

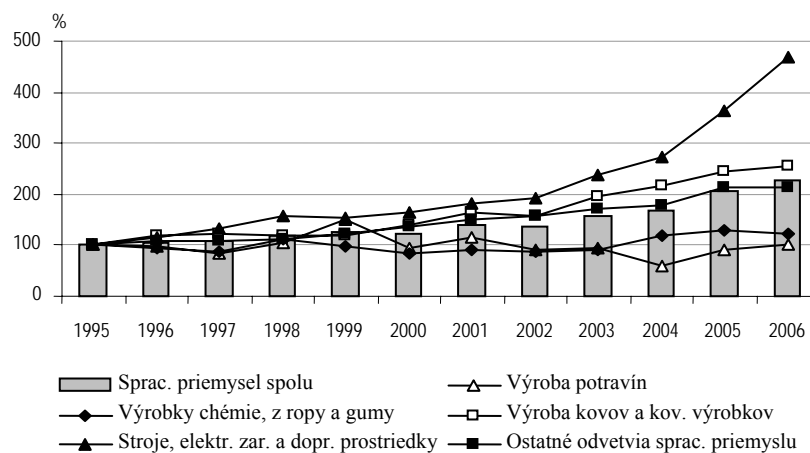
⁴ V opačnom prípade by sa pracovné sily presunuli do obchodovateľného sektora.

Pridaná hodnota sa reálne zvýšila vo výrobe potravín o 10,1 %, vo výrobe kovov a kovových výrobkov o 5,2 % a v ostatných spracovateľských odvetviach⁵ o 0,7 %; vo výrobe výrobkov chémie, z ropy a gumených výrobkov sa znížila o 5,1 %.

Z dlhodobého hľadiska je pre vývoj pridanej hodnoty v spracovateľskom priemysle charakteristický jej nadpriemerný rast vo výrobe strojov, elektrických zariadení a dopravných prostriedkov a vo výrobe kovov a kovových výrobkov. Detailnejšie pozri graf 4.

G r a f 4

Vývoj pridanej hodnoty v odvetviach spracovateľského priemyslu
1995 = 100, na báze stálych cien roku 2000

Prameň: Spracované podľa údajov v [4].

Rast pridanej hodnoty v sektore služieb o 11,8 % podporil v roku 2006 hlavne obchod (5,2 p. b.), 2 p. b. pripadli na odvetvie nehnuteľnosti, prenájom a obchodné služby a 1,6 p. b. na dopravu a telekomunikácie.

2. Vývoj na trhu práce

Priaznivý vývoj hlavných makroekonomických ukazovateľov, ale najmä zvýšená dynamika hospodárskeho rastu výrazne prispeli k rastu dopytu po pracovnej sile, čo sa kvantitatívne i kvalitatívne prejavilo v poklese miery nezamestnanosti, náraste počtu pracujúcich aj v raste reálnej mzdy, ktorá však rástla pomalšie ako v roku 2005.

⁵ Spolu textilná a odevná výroba, spracovanie kože a kožených výrobkov, spracovanie dreva a výrobkov z dreva, výroba celulózy, papiera, vydavateľstvo a tlač, výroba ostatných nekovových minerálnych výrobkov a výroba i. n.

Pokles miery nezamestnanosti na trhu práce sprevádzala zmena štruktúry ekonomicky aktívnych obyvateľov. Počet pracujúcich vzrástol o 3,9 % a priaznivý bol aj vývoj na strane nezamestnaných, ktorých počet poklesol o viac ako 17 %. Aj napriek medziročnému rastu ekonomicky aktívnych obyvateľov sa miera ekonomickej aktivity znížila o 0,4 p. b. a dosiahla úroveň 59,1 %, čo bolo spôsobené zvýšením podielu obyvateľstva vo veku nad 65 rokov. Prehľad o viacročnom vývoji jednotlivých parametrov trhu práce uvádzame v tabuľke 2.

T a b u ľ k a 2

Vývoj základných ukazovateľov trhu práce za roky 2001 – 2006

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Miera nezamestnanosti podľa ŠÚ SR ¹ (%)	19.2	18.5	17.4	18.1	16.2	13.3
Miera nezamestnanosti podľa ÚPSVaR ² (v %)	17.7	15.1	14.0	15.1	14.1	12.0
Miera ekonomickej aktivity (v %)	60.7	60.2	60.3	60.2	59.5	59.1
Miera zamestnanosti 15 – 64 (v %)	56.5	56.7	57.6	56.9	57.7	59.4
Počet pracujúcich v tis. podľa VZPS ³	2 123.7	2 127.0	2 164.6	2 170.4	2 216.2	2 301.4
Počet nezamestnaných v tis. podľa VZPS	508.0	486.9	459.2	480.7	427.5	353.4
Priemerná mesačná mzda zamestnanca (v Sk)	12 365	13 511	14 365	15 825	17 274	18 761
Index nominálnej mzdy (romr ⁴ = 100)	108.2	109.3	106.3	110.2	109.2	108.0
Index reálnej mzdy (romr = 100)	101.0	105.8	98.0	102.5	106.3	103.3

Vysvetlivky: ¹ Štatistický úrad Slovenskej republiky. ² Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. ³ Výberové zisťovanie pracovných síl. ⁴ Rovnaké obdobie minulého roka.

Prameň: Štatistický úrad SR [4]; Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR) [5].

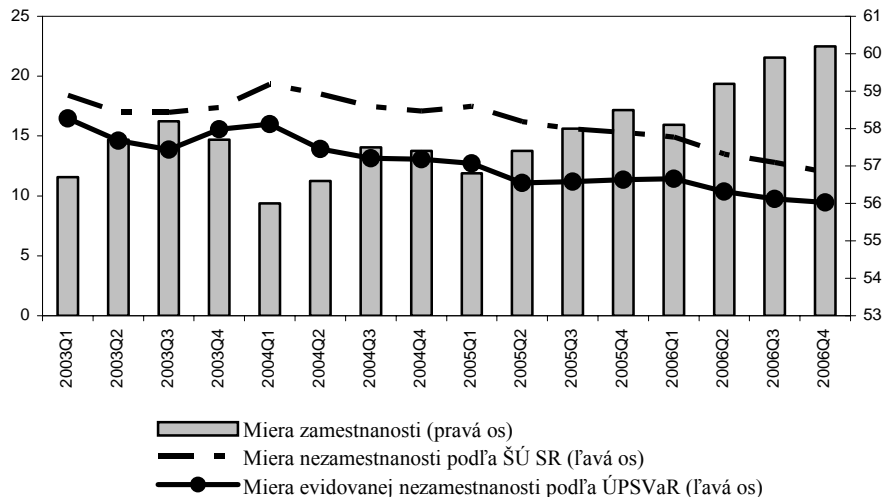
Priemerný počet pracovníkov sa v porovnaní s minulým rokom zvýšil o viac ako 85 tisíc osôb, čím dosiahol najvyššiu úroveň od roku 1993. Na zmenu štruktúry zamestnanosti i naďalej pozitívne pôsobil rast zamestnancov v súkromnom sektore. Vo vzdelanostnej štruktúre pracujúcich sa zvýšil podiel osôb s druhým stupňom vysokoškolského vzdelania, kým horšie sa uplatnili na trhu práce osoby s úplným stredoškolským vzdelaním.

Aj keď Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny vo štvrtom kvartáli roku 2006 vykázalo oproti roku 2005 pokles disponibilného počtu evidovaných nezamestnaných o 53 tisíc, na jedno pracovné miesto ku koncu roka 2006 i naďalej pripadalo až 13,5 uchádzača.

Od roku 1998 sú značné rozdiely vo vykazovaní miery nezamestnanosti uskutočňovanej Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR a Štatistickým úradom SR (porovnanie za roky 2003 až 2006 zobrazuje graf 5). Vykazovanie oboch štatistik má však svoje opodstatnenie. Úrady práce evidujú nezamestnaných, ktorí majú nárok na poberanie dávok v nezamestnanosti, alebo majú záujem o pomoc pri sprostredkovaní práce, kým Štatistický úrad SR získava údaje o miere nezamestnanosti náhodným výberom a zisťovaním z reprezentatívnej vzorky domácností.

Graf 5

Vývoj miery zamestnanosti a mier nezamestnanosti podľa oboch metód jej zisťovania

Prameň: Štatistický úrad SR [4]; Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny [5].

Kombinácia opatrení, ako je sprísnenie podmienok evidencie i nároku na podporu v nezamestnanosti, skrátenie i dĺžka poberania dávky v nezamestnanosti, sťažuje zneužívanie systému, a zároveň uchádzačov o zamestnanie núti k aktívnemu hľadaniu si práce. Dnešný systém trhu práce kladie väčší, ale pritom stále nedostatočný dôraz na aktívnu politiku, ktorá sa realizuje formou sprostredkovania zamestnania a dodatočnou rekvalifikáciou. Miera evidovanej nezamestnanosti vykázanéj Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny po sprísnení podmienok za štvrtý kvartál 2006 poklesla na úroveň 9,4 %. Priemerná hodnota miery nezamestnanosti podľa Výberového zisťovania pracovných síl, ktorá v roku 2005 dosahovala hodnotu 16,2 %, sa v roku 2006 znížila na úroveň 13,3 %. Ku koncu štvrtého kvartálu však dosiahla úroveň 12 %, čo predstavuje najnižšiu mieru nezamestnanosti od roku 1997.

Najväčší úspech sa zaznamenal pri poklese nezamestnanosti v trvaní od 3 do 6 mesiacov, čo je spôsobené aj skrátením dĺžky poberania dávky v nezamestnanosti, ktorá sa v súčasnosti poskytuje na obdobie 6 mesiacov. Nepriaznivou zostáva i naďalej situácia s odstraňovaním nezamestnanosti presahujúcej dĺžku trvania dva roky, pretože uchádzači o zamestnanie stratili svoje pracovné návyky, čo ich odradzuje hľadať si akúkoľvek formu práce, a tak tvoria najťažšie odstrániteľné jadro nezamestnanosti. Dlhodobá nezamestnanosť, za ktorú považujeme nezamestnanosť dlhšiu ako jeden rok, predstavovala podľa Eurostatu až 76,3 % z celkovej nezamestnanosti, čím sa Slovenská republika zaraďuje na posledné miesto v rámci celej Európskej únie (podľa [1]).

Vývoj nezamestnanosti je ovplyvnený aj silnou regionálnou dimenziou, ktorá sa prejavuje v rozdieloch medzi hospodársky najsilnejšími a hospodársky najslabšími krajinami. Až 62,1 % z celkovej nezamestnanosti prináleží Košickému (21,5%), Prešovskému (20,4 %) a Banskobystrickému kraju (20,2 %). Naopak, k najvyspelejším patrí Bratislavský kraj, ktorého podiel na celkovej nezamestnanosti SR je len 3,1 %. Hlavnou príčinou rozdielov medzi krajinami sú najmä odlišné podmienky pre vznik nových pracovných miest. Zvyšné regióny sa vyznačujú nepriaznivou vzdelanostnou štruktúrou uchádzačov o zamestnanie (až 40 % predstavuje zastúpenie uchádzačov bez školského vzdelania či len so základným vzdelaním), najväčším sklonom k dlhodobej nezamestnanosti, ktorá sa často odstraňuje práve prostredníctvom aktivačných činností, kým vo vyspelých regiónoch je dĺžka trvania nezamestnanosti kratšia a uplatnenie na trhu práce nájdu takmer všetky kvalifikované pracovné sily. Na hospodársky rozvoj jednotlivých regiónov diferencovane vplýva i prílev zahraničných investícií.

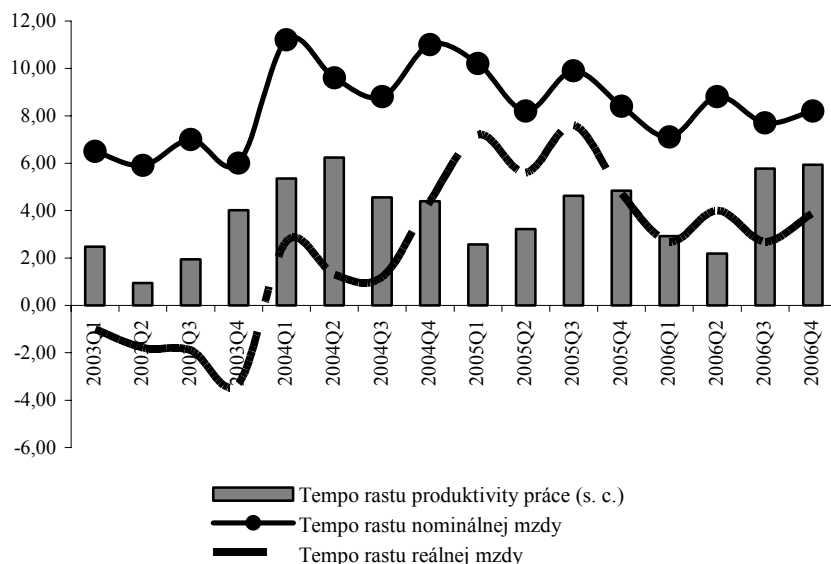
Za rok 2006 sa priemerná mesačná nominálna mzda zamestnanca v národnom hospodárstve zvýšila o 7,9 % na úroveň 18 761 Sk. Menší prírastok nominálnych miezd a vyšší prírastok spotrebiteľských cien ako v predchádzajúcom roku zapríčinili spomalenie rastu reálnej mzdy na úroveň 3,3 %. Na jednej strane rast priemernej nominálnej mesačnej mzdy (7,9 %) prevýšil produktivitu práce meranú prostredníctvom HDP na pracovníka v bežných cenách (7 %), na druhej strane bol rast reálnej mzdy (3,3 %) menší ako produktivita práce meraná prostredníctvom HDP na pracovníka v stálych cenách (4,2 %). Kvartálny vývoj tempa rastu jednotlivých ukazovateľov v rokoch 2003 – 2006 je zobrazený v grafe 6. Úroveň miezd sa v jednotlivých odvetviach ekonomickej činnosti vyvíjala nerovnomerne. Najvyšší rast priemernej nominálnej mzdy sa dosiahol v odvetví finančného sprostredkovania, zatiaľ čo odvetvie hotely a reštaurácie i naďalej zotrvalo na najnižšej mzdovej úrovni.

Pri pohľade na celkovú zamestnanosť z odvetvového hľadiska môžeme, okrem niekoľkých výnimiek, hovoriť o raste zamestnanosti takmer vo všetkých odvetviach. Výnimku tvorili odvetvia pôdohospodárstvo, finančné sprostredkovanie, zdravotníctvo a sociálna pomoc, kde zmena počtu zamestnancov bola ovplyvnená redukciami zdravotníckych zariadení, odvetvie výroba elektriny, vody a plynu, v ktorom prepúšťanie zamestnancov bolo spojené najmä s privatizáciou Slovenských elektrární a externým obstarávaním (*outsourcing*) niektorých činností.

Najvýraznejší nárast počtu zamestnancov i napriek najnižšej priemernej nominálnej mzde v národnom hospodárstve zaznamenalo odvetvie hotely a reštaurácie. Medzi ďalšie, v ktorých sa zaznamenal nárast počtu zamestnancov, možno zaradiť odvetvia stavebníctvo, verejná správa, nehnuteľnosti a prenájom obchodných činností.

Graf 6

Vývoj produktivity práce, rastu nominálnej a reálnej mzdy

Prameň: Štatistický úrad SR [4]; vlastné výpočty podľa údajov v [4].

Na zmenu vývojového trendu celkovej zamestnanosti pozitívne pôsobilo zvýšenie počtu zamestnaných v sekundárnom (odvetvie stavebníctvo) i terciárnom sektore (najmä vývoj zamestnanosti v odvetviach hotely a reštaurácie, obchod i doprava, pošty a telekomunikácie) (pozri tab. 3).

T a b u ľ k a 3

Štruktúra a tempo rastu zamestnancov podľa sektorov a odvetví

Sektory / odvetvia	Podiel odvetví v %				Medziročná zmena v %			
	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006
<i>Primárny sektor</i>	5.0	4.8	4.1	4.0	-8.9	-3.0	-14.1	-1.0
Pôdohospodárstvo	4.5	4.4	3.7	3.6	-8.6	-2.3	-15.0	-0.8
<i>Sekundárny sektor</i>	33.9	34.2	33.3	33.3	2.6	0.4	-1.3	2.5
Priemyselná výroba	25.1	25.0	24.6	24.3	2.0	-0.7	-0.3	0.9
Výroba a rozvod elektriny, plynu a vody	2.0	1.9	1.8	1.8	-5.0	-4.8	-4.2	-0.9
Stavebníctvo	6.8	7.2	6.9	7.3	7.4	6.1	-4.0	9.3
<i>Terciárny sektor</i>	61.1	61.0	62.6	62.7	2.3	-0.5	4.1	2.4
Obchod	16.9	16.4	19.0	19.4	5.9	-3.1	17.4	4.5
Hotely a reštaurácie	3.0	2.6	2.6	2.8	7.6	-13.2	2.0	9.8
Oprava, pošty, telekomunikácie	7.2	6.8	6.8	6.7	-1.6	-6.4	2.0	0.5
Finančné sprostredkovanie	1.7	1.8	1.7	1.6	1.8	1.6	-3.2	-0.4
Nehnuteľnosti, prenájom, obchodná činnosť	6.9	8.0	7.9	8.1	9.0	16.5	-0.8	4.8
Verejná správa	6.7	7.1	7.0	7.0	6.7	7.1	7.0	7.0
Školstvo	8.4	8.5	7.9	7.8	-0.5	0.2	-4.8	0.7
Zdravotníctvo, sociálna pomoc	6.7	6.3	6.0	5.8	-1.6	-1.1	-5.1	-4.6

Prameň: Štatistický úrad SR (podľa metódy VZPS) [4]; vlastné výpočty podľa údajov v [4].

3. Vývoj produkcie a vývozu vo vybraných odvetviach ekonomiky

Produkcia v *priemysle*⁶ sa v roku 2006 medziročne zvýšila o 9,9 % (o 6 p. b. viac ako v predchádzajúcom roku), z toho v spracovateľskom priemysle o 12,4 % (o 7,2 p. b. viac ako v roku 2005). Mimoriadne sa zvýšila produkcia v odevnej výrobe (38,2 %), vo výrobe kovových konštrukcií (32,3 %), vo výrobe rádiových, televíznych a spojovacích zariadení (30,9 %), vo výrobe motorových vozidiel (28,1 %) a vo výrobe strojov i. n. (24 %).

Akcelerácia rastu produkcie v priemysle sa prejavila aj vo výraznom reálnom raste tržieb za vlastné výkony a tovar v priemyselných podnikoch, ktorý sa medziročne zrýchlil z 5,3 % na 14,5 %; v spracovateľskom priemysle zo 6,1 % na 16,1 %. Najväčší rast tržieb sa už tretí rok za sebou dosiahol vo výrobe elektrických zariadení (36,5 %; v predchádzajúcich dvoch rokoch 35,5 % a 28,8 %).⁷ Nadpriemerný reálny rast tržieb sa v roku 2006 zaznamenal aj vo výrobe dopravných prostriedkov (31,6 %), vo výrobe chemických výrobkov (25,3 %) a vo výrobe strojov i. n. (20,8 %). Reálny rast tržieb za vlastné výkony a tovar sa v roku 2006 v priemysle dosiahol pri poklese počtu zamestnancov (o 1,3 %) a 16 % raste produktivity práce; v spracovateľskom priemysle zamestnanosť poklesla o 1,1 % a produktivita práce vzrástla o 17,4 %.⁸

Vývoj v *stavebníctve* sa v roku 2006 vyznačoval pokračujúcim silným reálnym rastom stavebnej produkcie (14,9 %), ktorý podporil tak rast zamestnancov o 9,3 %, ako aj rast produktivity práce o 5,2 %. Medziročne vzrástla stavebná produkcia v tuzemsku o 16,1 %, a to hlavne na novej výstavbe, rekonštrukciách a modernizáciách o 19,2 %. Stavebné práce v zahraničí poklesli o 12,1 %. Pokračoval dynamický rast tržieb stavebných podnikov za vlastné výkony a tovar o 13,3 %.

V *poľnohospodárstve* sa tržby za predaj vlastných výrobkov reálne zvýšili o 1,6 %, pričom tržby za rastlinné produkty vzrástli o 2,8 % a za živočíšne produkty o 0,2 %. Celkove sa predaj poľnohospodárskych produktov (vo fyzickom vyjadrení) v roku 2006 – okrem niektorých výnimiek (olejniny, zelenina a jatočné ošípané) – znížil. Výrazne (o 8,2 %) poklesol napríklad predaj obilnín.

Tržby za vlastné výkony a tovar sa v nominálnom vyjadrení zvýšili vo všetkých odvetviach trhových služieb, a to v rozpätí medzi 7,4 % (pošty a telekomunikácie) po 24,8 % (doprava a skladovanie), po dlhšom období sa výrazne zvýšili aj tržby v hoteloch a reštauráciách (o 17,6 % v b. c.).

⁶ Podľa indexu priemyselnej produkcie v [4].

⁷ A to napriek tomu, že v roku 2006 hlboko (iba na 6 % úrovne roku 2005) poklesla výroba kancelárskych strojov a počítačov, ktorá bola ťahúňom v rámci tohto odvetvia v predchádzajúcich dvoch rokoch. Jeho výkonnosť zastúpila výroba rádiových, televíznych a komunikačných zariadení, ktorá vzrástla na 4,5-násobok úrovne roku 2005.

⁸ Produktivita práce vypočítaná na báze tržieb za vlastné výkony a tovar.

Zvýšenie výkonnosti *spracovateľského priemyslu* (najmä rast jeho produkcie a tržieb) bolo v roku 2006 sprevádzané zrýchleným rastom tak jeho vývozu (o 24,8 % oproti 11,5 % v roku 2005), ako aj dovozu (o 24 % oproti 12,7 % v predchádzajúcom roku). Celkový prebytok zahraničnoobchodnej výmeny s tovarmi spracovateľského priemyslu dosiahol 73 mld Sk, čo je o 20 mld Sk viac ako v roku 2005 a predstavuje doteraz najvyššiu dosiahnutú hodnotu.⁹

Vývozcami s najväčšou hodnotou vývozu i s najväčším prebytkom boli v roku 2006 výroba dopravných prostriedkov a výroba kovových výrobkov. Druhé miesto z hľadiska hodnoty vývozu patrí od minulého roka výrobe elektrických zariadení, ktorá však zostáva zatiaľ deficitným odvetvím, i keď sa pomer medzi jej vývozom a dovozom z roka na roka zlepšuje (v roku 2006 kryl vývoz 89 % dovozu, kým pred tromi rokmi to bolo iba 68 %).

Celkový prehľad o zahraničnom obchode spracovateľského priemyslu¹⁰ v roku 2006 podľa odvetví poskytuje tabuľka 4.

T a b u ľ k a 4

Zahraníčny obchod spracovateľského priemyslu v roku 2006

	Vývoz			Dovoz			Balancia mld Sk
	mld Sk	podiel v %	rast v %	mld Sk	podiel v %	rast v %	
Priemyselná výroba spolu	1 202.9	100.0	24.8	1 129.5	100.0	24.0	73.4
v tom:							
výroba potravín	37.7	3.1	12.2	57.2	5.1	7.3	-19.5
textilná a odevná výroba	35.7	3.0	-0.9	44.1	3.9	6.5	-8.4
spracúvanie kože	18.7	1.6	1.3	16.0	1.4	11.3	2.7
spracúvanie dreva	19.7	1.6	17.6	11.1	1.0	27.3	8.6
výroba celulózy a papiera	40.2	3.3	13.2	27.1	2.4	7.6	13.1
výr. koksu a ropných produktov	65.9	5.5	9.1	30.0	2.7	16.2	35.9
výroba chemických výrobkov	70.5	5.9	19.4	111.3	9.9	15.8	-40.8
výrobky z gumených a plastov	49.4	4.1	13.1	59.4	5.3	18.4	-10.0
výroba nekovových výrobkov	22.9	1.9	3.8	18.5	1.6	13.4	4.5
výroba kovových výrobkov	196.7	16.4	24.0	141.0	12.5	25.0	55.7
výroba strojov a zariadení i. n.	106.4	8.8	18.7	116.3	10.3	16.0	-9.9
výroba elektrických zariadení	247.1	20.5	47.7	278.8	24.7	42.8	-31.7
výroba dopravných prostriedkov	264.7	22.0	34.5	193.8	17.2	27.5	71.0
výroba i. n.	27.3	2.3	6.9	25.1	2.2	31.9	2.2

Prameň: Spracované podľa údajov v [13].

V posledných rokoch výrazne rástol vývoz tovarov technologicky vysoko náročných (v roku 2003 o 10 mld Sk, v roku 2004 o 23 mld Sk, v roku 2005 o 43 mld Sk a v roku 2006 takmer o 67 mld Sk). Zvyšuje sa ich podiel na celkovom vývoze (aj dovoze) priemyselne spracovaných tovarov, a to na úkor technologicky

⁹ Celkový deficit obchodnej bilancie bol v roku 2006 o 15,3 mld Sk vyšší ako v roku 2005, a to najmä v dôsledku zvýšenia deficitu v obchode s nerastnými surovinami o 31 mld Sk.

¹⁰ Spracovateľský priemysel sa v roku 2006 podieľal 97 % na celkovom vývoze a 85 % na celkovom dovoze.

nízko a stredne nízko náročných tovarov. V tomto vývoji sa odráža rýchly rozvoj medzinárodne kooperovanej výroby v elektrotechnickom priemysle, ktorý sa stáva popri automobilovom priemysle druhým pilierom slovenského priemyslu (pozri napr. [12]). Prehľad o zmenách v štruktúre vývozu a dovozu spracovateľského priemyslu podľa technologických skupín pozri v tabuľke 5.

Tabuľka 5

Podiel technologických skupín na vývoze a dovoze spracovateľského priemyslu v %

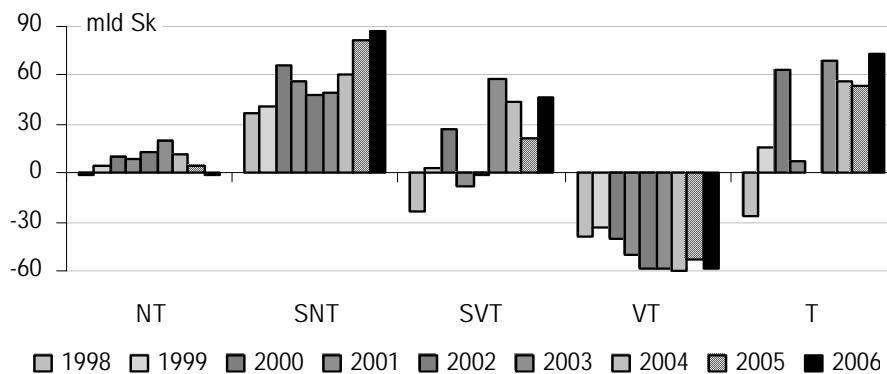
	Vývoz				Dovoz			
	1998	2004	2005	2006	1998	2004	2005	2006
Nízke technológie	21.7	18.2	17.2	14.9	20.4	18.1	17.8	16.0
Stredne nízke technológie	30.5	28.2	29.8	28.0	19.1	22.7	22.6	22.0
Stredne vysoké technológie	42.4	45.8	41.6	42.5	45.6	43.5	41.7	41.2
Vysoké technológie	5.4	7.8	11.4	14.6	15.0	15.7	17.9	20.8

Prameň: Spracované podľa údajov v [13]

Z hľadiska obchodnej bilancie zostáva obchod s tovarmi zaradených medzi vysoké technológie stále jej slabým miestom. Deficit obchodu s týmito tovarmi je stále mimoriadne vysoký (takmer 59 mld Sk v roku 2006). V ostatných technologických skupinách sa dosahuje prebytok, alebo len nepatrný deficit. Bližšie pozri graf 7.

Graf 7

Vývoj obchodnej bilancie v segmentoch spracovateľského priemyslu podľa technologickej náročnosti (v mld Sk)

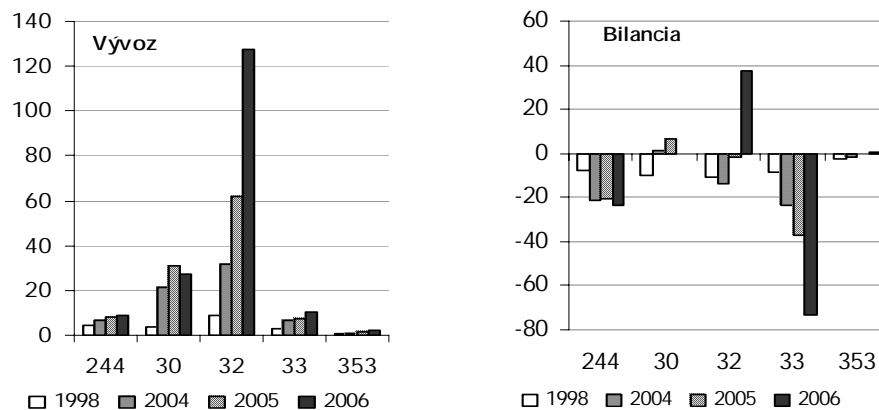
Prameň: Spracované podľa údajov v [13].

V segmente technologicky najnáročnejších tovarov sa v roku 2006 výrazne zmenila pozícia jeho jednotlivých skupín. Mimoriadne sa zvýšil vývoz (o vyše 100 %) vo výrobe rádiových, televíznych a komunikačných zariadení, ktorý vyústil do

prebytku v obchode s týmito tovarmi. Na druhej strane výrazne vzrástol dovoz v skupine zdravotníckych, presných a optických prístrojov (o 85 %) s vyústením do vysokého deficitu (73 mld Sk), čo je značne viac ako deficit farmaceutických prípravkov, ktorý bol dlhodobo najvyšší. Podrobnejšie pozri v grafe 8.

G r a f 8

Vývoj vývozu a obchodnej bilancie v segmente vysokých technológií (v mld Sk)

Vysvetlivky: 244 – farmaceutické prípravky, 30 – kancelárske stroje a počítače, 32 – rádiové, televízne a komunikačné zariadenia a prístroje, 33 – zdravotnícke, presné a optické prístroje, 353 – lietadlá a kozmické lode.

Prameň: Spracované podľa údajov v [13].

4. Hospodárske výsledky korporácií

Hospodársky výsledok korporácií sa v roku 2006 zvýšil o 19 mld Sk (v porovnaní so 70 mld Sk v roku 2005). Jeho rast negatívne ovplyvnil sektor finančných korporácií, ktorý rok 2006 ukončil so záporným hospodárskym výsledkom vo výške 12 mld Sk (oproti zisku vo výške 28,7 mld Sk v roku 2005).¹¹ V sektore nefinančných korporácií sa, naopak, zisk zvýšil podstatne viac ako v roku 2005 – o takmer 60 mld Sk, kým v roku 2005 dosiahol prírastok zisku oproti predchádzajúcemu roku iba necelých 29 mld. Sk (pozri tab. 6).

Najväčší prírastok zisku v sektore nefinančných korporácií sa dosiahol v sektore služieb (takmer 30 mld Sk), a to hlavne v odvetví doprava, skladovanie, pošty a telekomunikácie (zvýšenie o 14 mld Sk) a v obchode (zvýšenie o 13 mld Sk). V priemysle sa zisk zvýšil o 25 mld Sk, z toho v spracovateľskom priemysle o 18 mld Sk a vo výrobe a rozvoze elektriny, plynu a vody takmer o 6 mld Sk.

¹¹ Záporný hospodársky výsledok finančných korporácií ovplyvnila strata NBS (podľa dekádnjej bilancie aktív a pasív NBS k 31. 12. 2006) vo výške 45 mld Sk; komerčné finančné inštitúcie vytvorili zisk 19,7 mld Sk; zisk poisťovacích korporácií a penzijných fondov dosiahol 4,4 mld Sk a ostatných finančných sprostredkovateľov 9 mld Sk.

V spracovateľskom priemysle vzrástol zisk vo všetkých odvetviach, s výnimkou výroby potravín a výroby koksu a ropných produktov (pokles o 2,6 mld Sk), najviac však vo výrobe kovov a kovových výrobkov (o 5,4 mld Sk), vo výrobe elektrických zariadení (o 4,1 mld Sk) a vo výrobe dopravných prostriedkov (o 2,8 mld Sk). Priaznivé výsledky sa dosiahli aj v stavebníctve (zvýšenie zisku o 2 mld Sk).

T a b u ľ k a 6

Vývoj finančnej pozície korporácií v rokoch 2002 – 2006

	2002	2003	2004	2005	2006
	Hospodársky výsledok v mld Sk				
Nefinančné a finančné korporácie spolu	133.7	138.0	180.0	249.5	268.4
Finančné korporácie	-5.5	-15.1	-12.3	28.7	-12.0
Nefinančné korporácie	139.1	153.1	192.3	220.9	280.4
z toho:					
Poľnohospodárstvo	1.9	-1.9	1.0	-0.3	1.3
Spracovateľský priemysel	42.6	53.2	70.0	73.1	91.4
Výroba a rozvod elektriny, plynu a vody	28.8	37.0	42.2	46.7	52.5
Stavebníctvo	8.9	8.4	10.2	12.3	14.4
Služby spolu	56.0	55.4	67.4	86.2	116.1
Nestratové a stratové nefinančné korporácie s 20 a viac zamestnancami	95.3	115.2	149.3	172.9	223.6
v tom: nestratové	127.4	146.6	173.0	204.1	252.8
stratové	-32.2	-31.3	-23.7	-31.2	-29.2
	Rentabilita nákladov v %				
Nefinančné korporácie	5.7	6.0	7.0	7.1	7.7
z toho:					
Poľnohospodárstvo	2.7	-3.1	1.6	-0.5	2.0
Spracovateľský priemysel	4.7	5.0	6.2	5.7	5.9
Výroba a rozvod elektriny, plynu a vody	14.2	17.0	19.8	20.0	18.0
Stavebníctvo	8.6	7.8	8.6	8.3	8.7
Služby spolu	5.0	5.1	5.6	6.3	7.4

Prameň: Spracované podľa údajov v [12].

Napriek postupne sa zvyšujúcej rentabilite nákladov nefinančných korporácií, ako vyplýva z údajov v tabuľke 6, existujú medzi jednotlivými odvetviami pomerne veľké a zvyšujúce sa diferencie, napríklad v spracovateľskom priemysle v porovnaní s výrobou elektriny, plynu a vody. Medzi odvetvia, ktoré v roku 2006 dosiahli nadpriemernú rentabilitu nákladov, okrem výroby a rozvodu elektriny, plynu a vody, patrí ťažba nerastných surovín (22,6 %), výroba kovov a kovových výrobkov (14,2 %), výroba nekovových výrobkov (11,4 %), odvetvie doprava, skladovanie, pošty a telekomunikácie (13,2 %) a odvetvie nehnuteľnosti, prenájom a obchodné činnosti (13,1 %). Medzi odvetvia s nízkou rentabilitou patrí najmä poľnohospodárstvo, výroba textílií a odevov, a prekvapujúco aj výroba dopravných prostriedkov (2,2 % v roku 2006).

Z celkového počtu nefinančných korporácií s 20 a viac zamestnancami bolo v roku 2006 zhruba 28 % stratových korporácií (o 2 p. b. menej ako v roku 2005). Objem vytvorenej straty sa oproti predchádzajúcemu roku znížil o 2 mld Sk

a zisk v nestratových korporáciách sa zvýšil o 48,6 mld Sk. Zisk malých podnikov do 19 zamestnancov sa zvýšil o 8,8 mld Sk a dosiahol necelých 57 mld Sk, z toho najviac – 34,4 mld Sk v obchode.¹²

Záverom

V roku 2007 predpokladáme pokračovanie pozitívneho ekonomického vývoja. Predovšetkým sa naplno začne využívať ekonomický potenciál nových investícií vynaložených v posledných dvoch rokoch. Celkový hospodársky rast bude preto na ponukovej strane ovplyvnený najmä ďalším rastom pridanej hodnoty v spracovateľskom priemysle (predpokladáme jej rast minimálne na úrovni roku 2006). Priaznivo by sa malo rozvíjať aj poľnohospodárstvo (na základe štedrejších dotácií) a stavebníctvo. Isté spomalenie (po mimoriadne silnom raste v roku 2006) očakávame v sektore služieb.

Reálny rast pridanej hodnoty predpokladáme na úrovni 7,8 % , z čoho 4,1 p. b. pripadá na priemysel; 2,5 p. b. na sektor služieb; 0,8 p. b. na stavebníctvo a 0,4 p. b. na pôdohospodárstvo. Predpokladáme rast aj ostatných zložiek HDP (dane na produkty znížené o subvencie), ktoré by mohli zvýšiť tempo rastu HDP zo 7 % (na základe rastu pridanej hodnoty) o ďalších 0,8 p. b. na celkových 7,8 %.

Pokračovanie silného ekonomického rastu predpokladá i naďalej pozitívny vývoj na trhu práce. S rastom produktivity práce budú rásť aj nominálne mzdy. Pokles cien ropy, energie, plynu, a zároveň potreba dodržania maastrichtského kritéria v oblasti cenovej stability zabezpečí pokles miery inflácie, čo bude mať výraznejší vplyv aj na reálne mzdy.

Literatúra

- [1] Databáza EUROSTAT. Labour Market. Luxemburg: EUROSTAT 2006
<<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>>.
- [2] Databáza EUROSTAT. General Economic Background. [Cit. 15. 05. 2007.]
<<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>>.
- [3] Databáza EUROSTAT. Economy and Finance. [Cit. 16. 04. 2007.]
<<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>>.
- [4] Databáza SLOVSTAT. Bratislava: Štatistický úrad SR. Dostupné na internete
<<http://www.statistics.sk>>.
- [5] Databáza Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny. Dostupné na internete
<<http://www.upsvar.sk>>.
- [6] GLIGOROV, V. – PODKAMINER, L. et al.: Private Consumption and Flourish Exports Keep the Region on High Growth Track. [WIIW Research Reports, No. 335.] Vienna: The Vienna Institute for International Economic Studies 2007.

¹² Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel, motocyklov a spotrebného tovaru.

-
- [7] JESNÝ, M.: LCD: šanca priemyslu na druhý pilier. Trend, 12. 9. 2006.
- [8] KÁRÁSZ, P. – KÁRÁSZ, P. ml.: Zamestnanosť a základné tendencie na trhu práce v ekonomike Slovenska v roku 2002. [Prognostická štúdia v rámci projektu VEGA č. 2/7146/20.] Bratislava: Prognostický ústav SAV 2002.
- [9] Mzdy, zamestnanosť a nezamestnanosť – prvý štvrťrok 2006. Bratislava: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR – Inštitút sociálnej politiky 2006
<http://www.employment.gov.sk/new/get_file.php?SMC=1&id=2079>.
- [10] MORVAY, K.: Zhodnotenie vývoja trhu práce na Slovensku v roku 2005 a jeho krátkodobý výhľad. Ekonomický časopis/Journal of Economics, 54, 2006, č. 5, s. 457 – 467.
- [11] Správa o sociálnej situácii: 1. polrok 2006. Bratislava: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR 2006 <http://www.employment.gov.sk/new/get_file.php?SMC=1&id=10264>.
- [12] Štatistická správa o základných vývojových tendenciách v hospodárstve SR. Bratislava: Štatistický úrad SR 2000 – 2007.
- [13] Zahraničný obchod Slovenskej republiky za roky 1998 – 2006. Bratislava: Štatistický úrad SR 1999 – 2007.